

KENKŌ

Jōudeaja vōrsed

KENKŌ

Jõudeaja võrsed

Koostanud ja klassikalisest jaapani keelest tõlkinud
Rein Raud

„Loomingu Raamatukogu kuldsari“
SA Kultuurileht

Tõlgitud väljaandest:

佐竹昭広 久保田淳 (校注)
方丈記 徒然草
新日本古典文学大系 39
岩波書店 東京 1989

Täiendatud ja redigeeritud trükk väljaandest:

Kenkō
„Jõudeaja võrsed“
Klassikalisest jaapani keelest tõlkinud Rein Raud
Toimetanud Anu Saluäär
Loomingu Raamatukogu, 1988, nr 43
Tallinn, Perioodika

Uustrüki toimetanud Triinu Tamm
Korrektuuri lugenud Lauri Eesmaa
Kujundanud Maris Kaskmann

© Valik, tõlge, selgitused ja saatesõna. Rein Raud ja Loomingu Raamatukogu, 2024
© Kaaneillustratsioon. Utagawa Hiroshige, 1840-ndad. Chester Beatty Library

Trükkinud Tallinna Raamatutrükikoda
ISSN 2674-4678 (trükis)
ISSN 2674-4686 (epub)
ISBN 978-9916-713-20-4 (trükis)
ISBN 978-9916-713-21-1 (epub)

Kui jõude olles vaevaliselt päeva õhtusse veeretad, tuleb ette, et jääd tušinõud vahtima ning hakkadki äkitselt peas ringi keerlevaid mõtteid ilma mingi seoseta järjest üles kirjutama. Igasuguseid asju juhtub nende sekka, vahel on endalgi imelik.

1

Eks ole – piisab sellest, et siia maailma sündida, ja kohe on sul tohutu hulk igasuguseid soove. Keisri seisund on mõistagi liialt kõrge, et seda igatseda, ning ka tema suguvõsa kõige kaugematesse otstesse sündinud pole ju pärit inimseemnest, seega on nende olek kättesaamatu. Ülematest valitsusjuhtidest rääkimatagi, isegi tavalised aadlikud, kel on hulganisti teenreid ja läänimehi, näevad samuti välja, justkui nad polekski siit maailmast. Ka nende lastest ja lastelastest, isegi kui nood pole enam sama haljal oksal, õhkub ikkagi vastupandamatut sarmi. Mida edasi allapoole, seda enam näeb, kuidas inimesed, kes on oma seisundile vastavalt justkui päris hästi hakkama saanud, teevad nagu, nagu oleksid nad saavutanud midagi erilist, ja ise küllap arvavadki endast, et on hirmus tähtsad, mis on kohe päris piinlik.

Munga seisundist aga pole küll midagi vähem kadestusväärset. Sei Shōnagon on kirjutanud: „Inimesed ei pea teda millekski enamaks kui aistinguvõimetuks puupilpaks,“ ja täpselt nii ongi. Ükskõik kui hoogsalt ja häälekalt teda ka ei ülistataks, muljet ei jäta see kellelegi. Õigust rääkis Sōga tark, kui ütles, et maine kuulsus on mungale piin ja ei käi Buddha õpetusega kuidagi kokku. Kõige järeleaimamisväärsemad ongi ehk nende seas erakud, kes on maailma täielikult maha jätnud.

Tore on sattuda kokku inimesega, kelle välimus ja kombed on laitmatud, ning kui ta siis midagi ütleb ja see ei olegi talumatult rumal, on see lausa ime – sellise inimese seltsi võiksin tüdimata jagada ükskõik kui pikalt, isegi kui me eriti sõnu ei vahetakski. Aga kui justkui meeldiva inimese juures avaneb sulle korraga tema labane loomus, siis see on küll väga piinlik.

Inimese ühiskondlik seisund ning välimus võivad ju olla sünniga ära määratud, aga miks ei peaks tema meel liikuma tarkusest veel suurema tarkuse poole? Tuleb ette, et nii välimuse kui meele poolest õilis jääb temast madalama sünnipära ja inetuma näoga inimeste sekka sattudes neile alla ainult seetõttu, et tal pole haridust – see on ülimalt kahetsusväärne.

Mis võiks inimesel olla: tõsine kirjanduspärandi tundmine, oskus kirjutada hiina ja luuletada jaapani keeles ning muusikaline koolitus; kui ta lisaks tunneb õukonnaelu reegleid ning oskab teistele nõu anda haldusasjades, siis on see lausa suurepärane. Väärt inimene on selline, kelle käekiri on sujuvalt loetav, kes ei laula veidralt noodist mööda, ja kui talle saket pakutakse, siis alguses küll keeldub, aga pole ka mingi täiskarsklane.

2

Kes unustab ammuste aegade tarkade valitsejate kombed, ei hooli rahva kannatustest ega riigi allakäigust, kes musttuhandeski piasiasjab ajab taga ülimat peenust ning peab seda enese väljapaistvuse tunnuseks ning käitub, nagu oleks kogu maailm tema jaoks liiga väike – ega sellisest veel mõttetumat ei leidugi.

„Rõivastest ja peakatetest hobuste ja kaarikuteni – saa hakkama sellega, mis sul on. Pole vaja ajada taga ilu ja sära,“ kirjutab isand Kujō oma „Õpetustes järeltulevatele põlvedele“. Endine keiser Juntoku on samuti paleereeglitest kirjutades rõhutanud: „Mis puutub keisri ülirikondadesse, siis mida lihtsamad need on, seda parem.“

3

Tundku üks mees pealegi kõikvõimalikke kunste, kui armastus on ta puutumata jätnud, on kõik tema väärtused asjatud – ta on nagu jaspisest tahunud saketass, mil pole põhja all.

Kastest ja härmast läbi imbuda, kuskil õiget paika leidmata sihitult ringi hulkuda, lähedaste etteheidete ja ilma keelepeksu pärast kogu aeg südant vaevata, segastes mõtetes aina uut õiget teed otsida ning

siis jälle üksi asemele heita hommikuni sõba silmale saamata – see kõik on nii haarav.

Seejuures ei tohi salavahekordi enesele ainusihiks seada. Ainult see, keda naised ei pea igal hetkel möödamattes kättesaadavaks, on kommetelt väärt järeleaimamist.

7

Kui meie elu kestaks lõputult ega hajuks peagi nagu kaste Adashi väljal või suits Toribe mäe tipus, mis huvi meil siis enam asjade siseilu vastu oleks? Maailm on võluv vaid oma püsituses.

Kõigi elavate olendite seas ei leidu ühtki, kes inimesele ea poolest ligineda võiks. Ühepäevaliblikas ei jõua õhtutki ära oodata, suveritsikas ei tea ei kevadet ega sügist. Aga millise rahu toob hinge juba üksainus asjatute ärritusteta elatud aasta! Sest ainult pidevat piisamatust tundes võib näida, et tuhat aastat mööduvad otsekui üheainsa öö unenägu. Ja mida hakata peale lõputult jätkuvas maailmas, kui väljanägemine kõrges eas võõra pilgu jaoks sobimatuks muutub? Mida pikem elu, seda suurem häbi. Aega jätkuks küllaga, isegi kui surra enne neljakümnenda eluaasta saabumist, ja nii peakski olema.

Kui see piir mööda läheb, kaob inimesel igasugune häbitunne oma välise kuju pärast, ja ometi tahab ta ikka teiste seas käia; oma loojangul hellalt lapselapsi vaadates ei teki tal muud soovi kui elada nii kaua, et ta ka nende õitseaga näha saaks, ning nii on tema tunnetest sügav vaid ahnus, millega ta selle maailma külge klammerdub, asjade siseilust ei taipa ta midagi – ja see teeb meele kibedaks.

8

Inimese meele eksitamises pole lihahimule võrdset. See inimmeel on ikka üks tõesti rumal asi! Eks ole ju näiteks lõhn üliväga lühiajaline. Teame ju küll, et kui lõhnapulcade hõng on jäänud riietesse kinni, siis pole seda kauaks; ja ometi hakkab süda tingimata pekslema, kui tunned kirjeldamatult head lõhna! Kume pühamehest räägitakse, et ta olla kaotanud oma üleloomulikud võimed, kui pani hetkeks tähele

pesu peseva tüdruku valgeid jalgu – tõesti-tõesti, naise käed, jalad, kogu tema ihu kiirgavad rikkumatut puhtust, millesse pole lisandunud midagi väljaspoolset, nii et sedasi võis tõesti olla.

9

Kui naisel on kaunid juuksed, tõmbavad nad otsekohe mehe tähelepanu endale. Milline on ta ise, mis on ta iseloomujooned – sellest saab aru ka juba tema kõne järgi, kui ta midagi ütleb, isegi kui teda ennast ei ole näha.

Kui naisel kord on õnnestunud mehe pea segi ajada, ei suuda too enam rahulikult magada, ennast hoidmata kannatab ta välja ka sellised tingimused, millesse teda keegi muidu sundida ei saaks. Kõik tuleb vaid sellest, et ta mõtleb armastuse peale.

Tõesti, armuiha teel on sügavad juured ja kauged allikad. Meie kuuest meelest tuleneb lõputu hulk himusid, aga neid kõiki on võimalik laiali ajada – ainult seda ühte segajat nende seas ei peata ükski piir, olgu sa juba aastates või alles noor, tark või juhm, kõigile näib ta mõjuvat ühesuguse jõuga.

Sellepärast öeldakse, et isegi hiiglasliku elevandi võib naise kiharatest punutud võrguga kinni siduda ning et naise puusandaalist tehtud vile hääle peale tulevad põdrad sügisel kindlasti varjust välja. Pidevalt peab endale meelde tuletama, pelgama ja vältima seda himu, mis nõnda segab meelt.

10

Kui kellegi maja on korralikult ehitatud, siis olgugi tegemist vaid ajutise eluasemega selles püstitus maailmas, on seda ikka meeldiv vaadata.

Väärt inimese vaiksuses elupaigas läheb isegi sisse piiluv kuuvalgus kuidagi sügavamale südamesse kui muidu. Kuigi kõik seal pole viimase moe kohane ega särav, kasvavad ümberringi iidsed puud, meeleolukas aias ei ole taimed pandud paika kellegi kindla kava järgi, aga hekk või tara erinevad tavapärasest, siin-seal on näha